

Узагальнюючи сказане, можна визначити, що в сучасних умовах збереження ментального здоров'я учнів Щербанівського ліцею передбачає систему заходів, що ґрунтуються на засадах соціально-емоційного та етичного навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гуманізація освітнього простору спеціальної та інклюзивної освіти: теорія і практика : колект. монографія / Е. А. Данілавичюте, С. П. Миронова, Н. Г. Пахомова, О. М. Таранченко та ін. ; за наук. ред. А. А. Колупаєвої, І. М. Дичківської. Рівне : Вид-во Волинські береги, 2020. 364 с.
2. Дорошенко Є.В. Педагогічні умови підготовки майбутніх педагогів до організації та здійснення інклюзивної освіти. *Реформування вищої освіти в контексті забезпечення сталого розвитку суспільства* : міжн. наук.-практ. конф., 15–16 листопада 2022 року : зб. наук. праць. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2022.
3. Кайдалова Г. П. Досвід зарубіжних країн у запровадженні інклюзивного навчання в Україні. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. № 6 (50). С. 108–116.
4. Кремень В. Г. Сучасне мислення й освіта: методологічний концепт. *Наукове забезпечення розвитку освіти в Україні: актуальні проблеми теорії і практики* (до 25-річчя НАПН України). Зб. наук. праць. К. : Видавничий дім «Сам», 2017. С. 8–15.
5. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG). К. : CS Ltd., 2015. 32 p.
6. United Nations Competencies for the Future. [Електронний ресурс]. Mode of access: https://careers.un.org/lbw/attachments/competencies_booklet_en.pdf.

ЦІННІСНІ ТА МОРАЛЬНІ ОРІЄНТИРИ В СУСПІЛЬСТВІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Єріна В. В.

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
violetta19t28@gmail.com*

Формування цінностей у суспільстві є складним і багатограним процесом, що залежить від численних зовнішніх і внутрішніх факторів, які впливають на соціалізацію індивідів і розвиток соціуму в цілому. Ці цінності є основою світогляду, визначають політичну культуру держави, її внутрішню і зовнішню політику, формуючи фундамент національної ідентичності. Історичний розвиток показує, що система цінностей постійно змінюється, адаптуючись до викликів часу і потреб певної епохи.

З другої половини ХХ століття в західному світі закріпилися гуманістичні цінності, такі як мир, толерантність, ненасильство і повага до людського життя. Ці орієнтири стали фундаментом суспільного дискурсу, освітніх програм і політичної риторики.

Українське суспільство, рухаючись у бік демократизації та європейської інтеграції, з початку незалежності також прагнуло утвердження цих принципів.

Проте з початком російської агресії у 2014 році, а особливо після її повномасштабного вторгнення у 2022 році, перед Україною постали нові, безпрецедентні виклики. Суспільство змушене адаптувати систему цінностей до реалій війни, які включають необхідність захисту життя, свободи і національного суверенітету. Ці обставини викликали потребу у переосмисленні моральних орієнтирів, які мають бути інтегровані в нові умови. Питання гуманності, толерантності та поваги до культурного розмаїття залишаються важливими, але потребують уточнення, сприяючи консолідації суспільства, підвищенню його стійкості і здатності протистояти викликам [2, с. 75-76].

Моральні орієнтири стають основою, яка допомагає гармонізувати потребу захищати країну та зберігати людяність. Вони визначають, яким чином суспільство ставиться до ворога, водночас залишаючись вірним своїм принципам. У нинішніх умовах це включає пошук способів збереження єдності нації, підтримку демократичних цінностей і забезпечення майбутнього, яке ґрунтується на повазі до свободи і справедливості. Тому переосмислені, адаптовані до умов сьогодення цінності й моральні настанови відіграють ключову роль у формуванні стійкого, відповідального суспільства, здатного не лише протистояти викликам, але й будувати перспективне майбутнє.

Військові дії завжди стають випробуванням для моральних цінностей суспільства та особистості, адже в екстремальних умовах, коли загроза життю, безпеці й гідності стає домінантним фоном, звичні етичні орієнтири можуть зазнавати змін. Моральні цінності, які у мирний час залишаються на рівні загальновизнаних абстракцій, під час війни стають безпосереднім керівництвом до дії, визначаючи вибори, пріоритети і рішення окремих осіб та суспільства в цілому [4, с. 102].

Моральна спрямованість, як стійка система переконань, мотивів і пріоритетів, формується на основі світоглядних уявлень та є важливим компонентом людської поведінки. Вона відображає здатність особистості діяти відповідно до своїх цінностей навіть у складних і критичних ситуаціях. У період воєнного конфлікту ця властивість набуває особливої ваги, оскільки моральні дилеми стають частиною щоденного життя: вибір між самозбереженням і допомогою іншим, боротьба за життя близьких і готовність до самопожертви [6, с. 278].

Війна докорінно змінює ієрархію цінностей. Якщо в мирний час домінуючими є матеріальні аспекти – комфорт, кар'єра, дозвілля, то

під час збройних конфліктів на перший план виходять такі фундаментальні цінності, як гідність, відповідальність, взаємодопомога та безпека. Переосмислення цих пріоритетів обумовлюється необхідністю виживання, соціальною солідарністю та боротьбою за незалежність. Люди переосмислюють власні життєві орієнтири, змушені поєднувати прагнення до миру з необхідністю активного протистояння агресору [1, с. 68].

Цінності, пов'язані з моральною відповідальністю, відіграють ключову роль у згуртуванні суспільства. Війна посилює значущість таких понять, як справедливість, людська гідність, турбота про вразливі верстви населення. Водночас виникає виклик для толерантності та полікультурності, які в умовах агресії можуть трансформуватися у нетерпимість до певних груп або явищ. Це створює напругу між індивідуальними і суспільними цінностями, що потребує обговорення й осмислення.

Громадська думка також стає важливим чинником у формуванні моральних орієнтирів під час війни. Під впливом медіа, політичних кампаній та колективного досвіду змінюється сприйняття прийняттого і неприйнятного, розширюється межа допустимості в етичних категоріях. У цьому контексті важливо зберігати баланс між необхідністю швидких рішень і дотриманням гуманістичних принципів, щоб уникнути деградації моральних цінностей [7, с. 13].

Під час війни громадська думка суттєво впливає на моральні переконання людей, визначаючи, що вважається прийнятним чи неприйнятним у конкретних умовах. Засоби масової інформації, політичні рішення та соціальні кампанії формують суспільні уявлення про моральність, а також спонукають до публічного відстоювання цінностей [9, с. 17]. Такий вплив може як зміцнювати моральне самоствердження особистості, так і створювати нові виклики в умовах зміни суспільних норм.

Військові дії висувують на перший план моральні цінності, роблячи їх більш видимими та актуальними. У цих обставинах люди часто стикаються з внутрішніми моральними конфліктами, намагаючись зберегти свою гідність і дотримуватися етичних норм навіть у складних ситуаціях, які вимагають надзвичайних рішень. Водночас моральні цінності стають орієнтиром для самореалізації, визначаючи пріоритети й життєві цілі особистості [5, с. 122].

Моральна спрямованість, як внутрішній компас, часто мотивує людей на допомогу тим, хто постраждав від війни. Це може включати різні форми підтримки – від надання медичної допомоги та гуманітарної підтримки до захисту прав людини. Такі дії сприяють не лише благополуччю інших, але й самореалізації особистості, адже дають відчуття важливості та здатності вносити позитивні зміни у світ [3, с. 138].

Важливо також відзначити роль внутрішніх переконань, які допомагають особистості залишатися стійкою навіть у найскладніших обставинах. Віра у власні цінності і переконання надихає на подолання труднощів і стає важливим ресурсом у кризових ситуаціях. У моменти викликів саме ці переконання стають джерелом внутрішньої сили, допомагаючи особистості залишатися вірною своїм моральним орієнтирам.

Кризи, зокрема війна, випробовують моральну міцність особистості та здатність діяти відповідно до власних переконань. Водночас ці ситуації загартовують ціннісні орієнтири, перетворюючи їх на джерело внутрішньої сили, необхідної для адаптації до складних умов. Моральна спрямованість і внутрішні переконання у взаємодії стають основою для самореалізації, сприяючи збереженню стійкості та дотриманню етичних норм навіть у найважчих обставинах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лучанінова О. П. Патріотизм в умовах воєнного стану: духовне становлення студентів. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2022. № 2(104). С. 64–72.
2. Олексюк О. М. Національна ідентичність в університетській культурі: зовнішні виклики та внутрішні резерви. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2022. № 2(104). С. 75–82.
3. Фоміна Л. В. Духовні цінності майбутніх лікарів у період війни. *Духовно-інтелектуальне виховання і навчання молоді в XXI столітті: міжнародний періодичний збірник наукових праць*. За заг. ред. В. П. Бабича, Ю. Д. Бойчука, Л. С. Рибалко, О. М. Хвостиченка. Харків: ВННОТ, 2022. Вип. 4. С. 136–139.
4. Христенко О. М. Цінності української молоді в часі війни: до питання громадянського виховання майбутніх лікарів. *Медична освіта*. 2022. №2. С. 100–103.
5. Adams, D., & Bosch, S. The myth that war is intrinsic to human nature discourages action for peace by young people. In J. M. Ramirez, R. A. Hinde, & J. Groeble (Eds.), *Essays on violence*. Seville: University of Seville Press, 1987. P. 121–137.
6. Ball-Rokeach, S. J., & Loges, W. E. Making choices: Media roles in the construction of value choices. In C. Seligman, J. M. Olson, & M. P. Zanna (Eds.), *The psychology of values: The Ontario symposium* (Vol. 8), Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, 1996. P. 277–298.
7. Fry, D. P. *The human potential for peace: An anthropological challenge to assumptions about war and violence*. New York: Oxford University Press, 2006. 384 p.
8. Hofstede, G. *Cultures and organizations: Software of the mind*. Maidenhead: McGraw-Hill, 1991. 576 p.
9. Huesmann, L. R. An information processing model for the development of aggression. *Aggressive Behavior*, Vol. 14, 1988. P. 13–24.